

VU Research Portal

Hangende Tuin van Babylon in Ninevé? [Bespreking van: S. Dalley (2013) The mystery of the Hanging Garden of Babylon. An elusive world wonder traced.]

van der Spek, R.J.

published in

Tijdschrift voor Geschiedenis
2013

DOI (link to publisher)

[10.5117/tvgesch2013.4.b4](https://doi.org/10.5117/tvgesch2013.4.b4)

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van der Spek, R. J. (2013). Hangende Tuin van Babylon in Ninevé? [Bespreking van: S. Dalley (2013) The mystery of the Hanging Garden of Babylon. An elusive world wonder traced.]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 126, 580-581. <https://doi.org/10.5117/tvgesch2013.4.b4>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

De zogenaamde Hangende Tuin van Babylon heeft sinds de Hellenistische periode tot de verbeelding van de mensheid gesproken. Hij behoorde – met de muren van Babylon – tot diverse lijsten van Zeven Wereldwonderen die sinds de tweede eeuw v. Chr. zijn opgesteld. Volgens Griekse en Romeinse auteurs van na Alexander de Grote ging het (bij alle variaties) om een vierkant gebouw naast of op het paleis, terrasgewijs opgebouwd en voorzien van een ingenieus systeem van irrigatie door waterschroeven. Eronder zouden gewelven geweest zijn. Volgens deze auteurs was het bouwwerk gemaakt door de Assyrische koningin Semiramis of een koning van Syrië (= Assyrië) die in Babylon geregeerd heeft. De alleen uit citaten bekende Babylonische schrijver Berossus (circa 280 v. Chr.) schreef hem toe aan Nebukadnessar (koning van Babylon 605-562), maar het kan heel goed zijn dat deze mededeling is toegevoegd door Alexander Polyhistor die het werk van Berossus in de eerste eeuw v. Chr. heeft samengevat. De koning zou de Hangende Tuin gemaakt hebben, omdat zijn vrouw dan wel concubine verlangd zou hebben naar haar bergachtige land van oorsprong, Medië of Perzië.

Het is dan ook geen wonder dat Robert Koldewey, die de eerste serieuze opgravingen in Babylon heeft geleid van 1899-1917, naarstig heeft gezocht naar dit fameuze bouwwerk. Hij meende het gevonden te hebben in de zogenaamde 'Gewölbebau', voornamelijk wegens de er aangetroffen gewelven. Dat deze toewijzing niet erg zeker was, blijkt wel uit het feit dat nadien talrijke andere locaties zijn voorgesteld voor de tuin, op zich al een bewijs dat er geen duidelijke archeologische bewijsplaats is. De 'Gewölbebau' wordt tegenwoordig beschouwd als een archief. Het opmerkelijke is dat in de spijkerschrift-documenten geen enkele beschrijving is overgeleverd, hoewel er wel veel beschrijvingen van het paleis van Nebukadnessar en de stad Babylon zijn overgeleverd. Ook oudere Griekse schrijvers, als Herodotus en vermoedelijk Ctesias noemen de tuin niet in hun beschrijvingen van Babylon. Ook in de Bijbel komt hij niet voor, hoewel een beschrijving naast die van de toren van Babel in Genesis 11 of in één van de onheilsprofetieën over Babylon niet misstaan zou hebben.

Deze stand van zaken heeft Stephanie Dalley, eme-

ritus hoogleraar assyriologie te Oxford, aan het denken gezet, vooral naar aanleiding van studenten die haar steeds vroegen wat meer te vertellen over die beroemde hangende tuin. Dalley heeft veel geschreven over het belang van de Mesopotamische cultuur voor de Griekse, Israëlitische en westerse beschavingen en daarover gepubliceerd (*The legacy of Mesopotamia*, Oxford 1998). Zij heeft soms verrassende inzichten en vondsten, al gaat zij soms wel wat kort door de bocht en heeft ze soms weinig aandacht voor concurrerende verklaringen. Hoe dan ook, Dalley trekt in haar boek, en in een aantal artikelen die zij sinds 1994 over dit onderwerp heeft gepubliceerd, de mijns inziens enig juiste conclusie: er was geen hangende tuin in Babylon. De hangende tuin van Babylon is fictie. Ik heb mij daarbij aangesloten (met aanvullende argu-

mentatie) in mijn bijdrage 'Berossus as a Babylonian chronicler and Greek historian' in het Festschrift voor Marten Stol, *Studies in Ancient Near Eastern world view and society* (Bethesda 2008: 277-318).

Maar de vraag rijst natuurlijk waar die zo gedetailleerde verhalen over een hangende tuin dan vandaan komen. Ook mythen en legenden komen niet uit de lucht vallen. Dalley heeft

een zeer ingenieuze oplossing gevonden voor dit probleem. Zij meent dat de hangende tuin wel bestaan heeft, maar in Ninevé, de hoofdstad van Assyrië. Sanherib, 'de Assyrische koning die in Babylon geregeerd heeft' (705-681), was de bouwer. Van hem zijn namelijk wel beschrijvingen over van een tuin die met ingenieuze systemen bevoeid is en van het koninklijk paleis in Ninevé zijn wel afbeeldingen van tuinen overgeleverd, die je met enige goede wil kunt duiden als gelegen op kunstmatige verhogingen. Probleem blijft natuurlijk dat alle bronnen spreken over Babylon, niet één noemt Ninevé. Dalley lost dit op door te stellen – met goede reden – dat Griekse en Romeinse auteurs Babylonië en Assyrië wel vaker door elkaar haalden, geen onderscheid kenden tussen Assyrië en Syrië, en Babylon en Ninevé verwisselden: Herodotus I 185 zegt dat Babylon hoofdstad van Assyrië werd na de val van Ninevé; Diodorus II 3.2-4 zegt dat Ninevé aan de Eufraat lag (het ligt echter aan de Tigris) en zijn beschrijving lijkt veel op Herodotus' beschrijving van Babylon (I 178-9): in Judith 1:1 lezen we dat koning Nebukadnessar als koning van Assyrië heerste in Ninevé.

oudheid

Hangende Tuin van Babylon in Ninevé?

Stephanie Dalley, The mystery of the Hanging Garden of Babylon. An elusive world wonder traced (Oxford University Press; Oxford 2013) 352 p., €33,95 ISBN 9780199662265

Verder betoogt de auteur (op tamelijk zwakke gronden) dat Sanherib van Ninevé een soort nieuw Babylon maakte nadat hij Babylon zelf in 689 v. Chr. verwoest had. Hoofdstuk 9 is geheel gewijd aan het lot van Ninevé na de val in 612 v. Chr. Dalley laat zien dat Ninevé ook na de val bleef bestaan en bewoond was tot in de Hellenistische tijd, zodat bijvoorbeeld de soldaten van Alexander de Grote na de slag bij Gaugamela (niet ver van Ninevé) de restanten van de tuin en de waterwerken hebben kunnen zien. Ik ben het hiermee wel eens, maar het verzwakt haar argument eerder dan dat ze het versterkt. Als de resten immers nog zichtbaar waren in Ninevé is het nog vreemder dat alle bronnen Babylon als de locatie aanwijzen.

Ikzelf heb voorgesteld dat het begrip een sprookjesachtige benaming is, mogelijk uit de Perzische tijd, voor het paleis van Nebukadnessar zelf, zoals het paleis van koning Salomo 'Woud van de Libanon' werd genoemd (I *Koningen* 7:2). De opmerking van Abydenus (een andere compiler van Berossus), geciteerd door Eusebius in zijn *Praeparatio Evangelica* (IX 41.5-6) 'en hij [Nebukadnessar] verfraaide het koninklijk paleis met bomen en hij noemde het "de Hangende Tuinen"'. ondersteunt dit. Maar ook ik kan dit niet echt bewijzen.

Het belang van het boek hangt mijns inziens echter niet in de eerste plaats af van de vraag of Dalley gelijk heeft of niet. Het boek geeft spelenderwijs een mooi

beeld van de Mesopotamische beschaving en het zal lezers kunnen prikkelen de studie van de Assyriologie als hoofd- of bijvak ter hand te nemen. Het laat zien dat de Mesopotamiërs in staat waren tot technische hoogstandjes en stelt het beeld bij dat Mesopotamië een voorbeeld zou zijn van een stagnerende maatschappij, zoals in de nagalm van Marx' Aziatische Productiewijze nog vaak beweerd wordt. De Mesopotamische beschaving was zelfs verzet op technische vooruitgang, zoals onder andere uit de inscripties van Sanherib blijkt. Veel Griekse uitvindingen, zoals de stelling van Pythagoras en de waterschroef van Archimedes, waren al veel eerder in het Oosten gedaan. In Ninevé waren al aquaducten (met beton als bouw materiaal) 380 jaar voordat de eerste in Rome gebouwd werd. De Grieks-Romeinse beschaving had daarentegen een dedain voor techniek. Plutarchus, *Leven van Marcellus* 17. 3-4 zegt dat Archimedes geen verhandelingen heeft nagelaten over techniek, omdat hij dat maar vulgair vond en zich liever wijdde aan schoonheid en pure wiskunde. De Atheense zege bij Marathon mag dan de 'vrije Griekse geest' gered hebben (*if so*), voor de technologische vooruitgang was het geen zegen.

Het boek is fraai geïllustreerd en leest gemakkelijk. Een aanrader voor de kritische lezer.

Bert van der Spek

Vrije Universiteit Amsterdam

De vierde eeuw geldt algemeen als een periode waarin het christendom, dat tot dan toe een marginaal verschijnsel binnen het Romeinse Rijk was geweest, een aantal ingrijpende transformaties heeft ondergaan. Eén van de opmerkelijke ontwikkelingen, die echter maar relatief zelden in de bijzonder uitgebreide literatuur over dit onderwerp wordt belicht,

is de opkomst van het geloof in eigentijdse wonderen, dat wil zeggen in wonderen die hier en nu plaatsvinden. In de eerste eeuwen van het christendom werden wonderen (genezingswonderen, duiveluitdrijvingen, natuurwonderen) voornamelijk, zo niet uitsluitend in het verleden gesitueerd. Wonderen kwamen voor in het Oude en in het Nieuwe Testament. Ook in de apocriefe Handelingen

OUDHEID

De poëzie van wonderverhalen

Giselle de Nie, Poetics of wonder. Testimonies of the new Christian miracles in the Late Antique Latin World (Brepols Publishers; Turnhout 2012) 528 p., €180,- ISBN 9782503531489

van de Apostelen verrichten de apostelen het ene na het andere spectaculaire wonder, maar men vindt in de bronnen die bewaard zijn gebleven – dat geldt in ieder geval voor de 'orthodoxe' stromingen – zo goed als geen verwijzingen naar actuele wonderen. Dat verandert echter in het midden van de vierde eeuw en deze ontwikkeling hangt nauw samen met de opkomst van

de martelarenverering, in de zin van de verering van hun relieken (beenderen), die juist in die periode opkomt. Het eerste voorbeeld dat wij daarvan in het westen aantreffen is de ontdekking van de relieken van de martelaren Gervasius en Protasius in Milaan in 386.

De auteur van dit boek – specialiste op het gebied van de Latijnse literatuur van de Late Oudheid, in het bijzon-